

9 februari 1915

Ook naar Antwerpen kunnen thans open brieven en telegrammen worden verzonden. Het verkeer is echter alleen opengesteld van en naar Duitsland. In ieder geval is deze stad thans uit haar totale isolatie van het verkeer bevrijd geworden.

Antwerpse bladen melden, dat het verkeer van particuliere telegrammen tussen Antwerpen enerzijds en Duitsland en Luxemburg anderzijds van zondag af is toegelaten.

De onkosten bedragen:

- a. De hoofdtaks 50 centiem.
- b. De woordtaks per woord 9 centiem.

De onkosten worden afgerond op een hogere door vijf deelbare som.

Voor de telegrammen der Duitse soldaten, der beambten van het militair- en burgerbestuur wordt slechts de Duitse binnenlandse landtaks (5 pfennig per woord) geëist, wanneer de telegrammen voor werkelijk dringende gevallen nodig zijn en wanneer zij buiten het adres slechts tot 20 woorden bevatten. Anders wordt bovengemelde taks geheven.

Binnen België kan door allen, die voor Duitsland dienst doen (militairen en burgers) voor 5 pfennig per woord getelegrafeerd worden.

Het telegraafverkeer in België is voorlopig nog niet toegelaten voor het publiek. In enkele gevallen – op bijzondere aanbeveling van de gouverneur-generaal te Brussel – kan het nochtans worden toegestaan.

De economische toestand van België.

Brussel, 6 februari.

Het is natuurlijk algemeen bekend, hoe onder de brandende vraagstukken over de voeding van de inwoners van het verwoeste België, dat inzake het verschaffen van meel wel het allervoornaamste is. De Amerikaanse Commission for Relief in Belgium heeft zich met waarlijk grote menslievendheid deze kwestie aangetrokken en onder haar werken in steden en provincies weer commissies, die zo goed en zo kwaad het gaat, de toegezonden graan- en meelvoorraden trachten te verdelen op een wijze die de behoeften en de billijkheid gelijk voldoet. Toch is het er nog verre van, dat alle gevaar voor gebrek in deze afgewend zou zijn.

In verschillende plaatsen werd er bv. op gewezen, dat de banketbakkers een meelverbruik hadden, dat niet te rechtvaardigen was, daar slechts de gegoeden hiervan enig voordeel trekken, terwijl van andere zijden werd aangevoerd, dat alle dwangmaatregelen te dezer zake voor gevolg zouden hebben, het treffen van een bedrijf, waarin weer vele arbeiders hun levensonderhoud vonden.

Nochtans is men er wel toe moeten komen, op vele plaatsen het banketbakkersbedrijf aan banden te leggen. In Namen betaalde de banketbakker en de fijn brood bakker, naargelang de grootte van zijn bedrijf, een dagelijkse belasting van 6, 3 of 1 frank, welke ten goede komt aan de armenkas; in andere plaatsen mochten zij maar een of twee dagen per week bakken. Aan dit alles heeft de gouverneur-generaal van België een algemene regel opgelegd, door bij besluit van 11 januari te bepalen, dat het vervaardigen van

allerlei soorten banketwerk in broodbakkerijen, banketbakkerijen en eethuizen slechts op woensdag en zaterdag mag plaats hebben. Overtredingen worden gestraft en kunnen sluiting van het bedrijf met zich brengen.

Of de daardoor bereikte bezuiniging van het meelverbruik aanzienlijk zal zijn, zal nog moeten blijken; voorlopig schijnt zij niet van groot gewicht.

Heeft men hier in België in de grotere steden meer bijzondere noden, die dank zij het loffelijk streven van particulieren of verenigingen nog betrekkelijk te lenigen zijn, in de kleinere plaatsen en op het platteland is de toestand helaas veel erger, de nood meer algemeen; en, door het feit, dat deze streken van alle verkeer met de buitenwereld afgesloten zijn dringt er daarover maar weinig tot ons door. Het hier volgende, getrokken uit dagbladen en persoonlijk onderzoek, zal althans omtrent enkele van die plaatsen een inzicht kunnen geven.

In Aalst, een plaats van ongeveer 30.000 inwoners, tussen Brussel en Gent gelegen, welke weinig van beschieting te lijden heeft gehad en waar in normale tijden een groot deel der bevolking in de fabrieken haar brood vindt, is het nu treurig gesteld. In de vorige maand kwamen er gedurende een week slechts vijftig zakken meel aan, terwijl het dagelijks verbruik ongeveer negentig zakken bedraagt. Gelukkig komen er soms bakkers broden te koop aanbieden. Brandstof is er voldoende, maar petroleum ontbreekt volkomen. Hout, wijn en paarden worden er op grote schaal opgeëist; eens zelfs 35.000 flessen wijn in één keer! Daar, op bevel der Duitse overheid, het bedelen verboden is, heeft de geestelijkheid inschrijvingslijsten opengesteld, dank zij welke de duizenden werklozen enigszins geholpen kunnen worden. De nood

was te Aalst zo hoog gestegen, dat er lieden van honger zijn gestorven.

Ook in de omliggende dorpen is de ellende groot; dorpjes als Aspelare en Voorde hebben elk 20 tot 30 stuks hoornvee en evenveel varkens zien opeisen, dikwijls hun enig bezit en hun enig middel om het leven nog wat te rekken.

In Geraardsbergen hebben de dames der meer gegoede klassen zich het lot der arme bevolking aangetrokken; deze kunnen daar voor 20 centiem (kinderen beneden de 12 jaar betalen halve prijs) soep, vlees, aardappelen en groenten krijgen. Zo wordt althans daar de bevolking voor de hongerdood gevrijwaard.

In West-Vlaanderen, het land, dat wegens de krijgsverrichtingen zo hoogst moeilijk te bereiken is, schijnt hulp ook zeer nodig te zijn. Een te Gent gevestigde commissie heeft zich deze noden aangetrokken en daartoe de provincie in twee delen verdeeld, met elk ongeveer 350.000 inwoners, waarvan Kortrijk en Brugge de middelpunten zijn. Deze 700.000 inwoners zouden, gerekend op 250 gram per dag en per persoon (dit is 3 à 4 boterhammen), 9000 zakken meel per week vereisen, waarop voorlopig natuurlijk geen kijk is. Alle overige voorraden zijn uitgeput, daar de provincie vijf maanden lang op haar eigen voortbrengselen geteerd heeft en zowat 100.000 vluchtelingen te voeden heeft gehad. Ook hier hebben de rekvisities zwaar gedrukt, zodat voor deze provincie hulp dringend nodig is.

In Oostende was nog in het begin van januari de toestand redelijk, alleen brandstof ontbrak, maar sedert is daar verandering in gekomen. Op het einde der vorige maand was er gebrek aan rundvlees en groenten; terwijl thee, koffie en bier schaars werden.

De voorraden cokes waren uitgeput, hetgeen het stopzetten der gasfabriek ten gevolge had gehad. Nochtans was de gezondheidstoestand bevredigend. Prijzen waren: zwart brood 55 centiemen per kilo, petroleum 1,25 F per liter, aardappelen 12 F per 100 kilo.

Mechelen tenslotte, geen rijke stad, telt op dit ogenblik 24.000 personen (op een kleine 60.000 inwoners) welke van de weldadigheid moeten leven. Van 28 oktober tot 28 december werden daar 257.222 broden uitgedeeld, hetgeen een uitgave van 73.000 F vereiste. In hetzelfde tijdvak werden besteed: voor aardappelen 13.475 F, voor zout 884 F, voor cokes 7000 F en voor melk 573 F. Dit laatste voedingsmiddel wordt door een bijzondere commissie van geneesheren aan de zuigelingen uitgedeeld, terwijl geestelijke zusters nog tot 100 liter per dag wegschenken. Toch zal ook hier de nood hoog stijgen, daar het gemeentebestuur vreest het voeden van 24.000 personen niet vol te kunnen houden en slechts 18.000 armen te kunnen onderhouden. Zo grijnst ook hier de ellende weer om alle hoeken.

Het Handelsblad van Antwerpen meldt:

Donderdag laatst had te Brussel een vergadering plaats van de voorzitters der Handelskamers van België.

Deze vergadering had naar het schijnt plaats op aanvraag van het Duitse bestuur, verlangend het oordeel der bevoegde overheden van het land te kennen over de gepastheid van de wijziging in het moratorium of het te behouden zoals het is.

De beraadslaging is uitgelopen op het eenparig en formeel voorstel dat de omstandigheden, welke tot het instellen van het moratorium hebben geleid, zeker nog bestaan.

Van dan af kan noch de opheffing van het moratorium, noch een te voorbarige verzachting worden ingevoerd, zonder het land aan de grootste economische moeilijkheden bloot te stellen.

Dit oordeel is bij eenparigheid uitgebracht door een groep vertegenwoordigers van al de belangen van de handel, de nijverheid en de financiën van België.

De dienstdoende burgemeester van Leuven heeft, naar het Handelsblad van Antwerpen verneemt, aan de herbergiers laten weten dat hij, ten titel van proefneming, weer de verkoop van sterke dranken toelaat, maar onder voorbehoud dat de lokaalhouders zelf instaan voor ongeregelheden of de misbruiken, die als straf, het sluiten der lokalen voor gevolg zouden hebben.

Ook te Brussel heeft in sommige scholen het praatje der inenting door de Duitsers de ronde gedaan, en men zag er dezelfde paniek als te Antwerpen en omliggende gemeenten, meldt het Handelsblad van Antwerpen.

De kinderen ontvluchtten de school, de ouders kwamen ze afhalen, en te Schaarbeek, in een meisjesschool klommen de kinderen zelfs over de muur van de speelplaats, om het veld in te vluchten.

De dienstdoende burgemeester heeft de onderwijzers opdracht gegeven om de ouders gerust te stellen.

De Brusselse correspondent van het Vlaamsche Nieuws schrijft over de nieuwe mode:

Ondanks de droevige tijden die we beleven, hebben onze modewinkels het toch nog niet opgegeven nieuwe modes uit te vinden, wel wetende, dat de juffertjes der hoofdstad geen ogenblik

zouden willen over de straat lopen, zelfs in oorlogstijd, zonder volgens de laatste mode te zijn uitgedost.

De nieuwe mode voor vrouwenhoeden echter is gans overeenstemmend met de tijd; we zien nu vrouwtjes rondlopen met een kanonniersmuts, waaraan vooraan waarachtig een kwispel hangt te zwieren; andere verkiezen het “bonnet de police” der gidsen, dat, een weinig schuin gezet, hun waarlijk een militair “air” geeft; ik zag zelfs een shako van de karabiniers, met een tros wapperende pluimen!

De economische toestand van België.¹

Brussel, 5 februari.

De lezer, die in bovenstaand onderwerp belang stelt, zal zich wellicht herinneren, dat ik in een vorig artikel, (ochtendblad van 18 januari), inzake de Gentse vlasnijverheid ondermeer vermeldde, dat half december de fabrikanten aanschrijving ontvingen met bevel hun hele productie ter beschikking van het Duitse legerbestuur te houden, met toevoeging, dat daarover op 15 januari nader beschikt zou worden.

Door de omstandigheden kon ik eerst heden zekere berichten krijgen over hetgeen er na voornoemde datum in de vlasfabrieken te Gent is gebeurd. Alle gefabriceerde vlasdraden zijn er opgeëist tot een gezamenlijk bedrag van niet minder dan vijftien miljoen frank; en ook nu is weer de bepaling gemaakt, dat prijs en datum van betaling nader vanuit Berlijn geregeld zullen worden. Een en ander is reeds opgeladen en verzonden. Bij de reeds zeer precare

---

¹ Deze brief behoort vooraf te gaan aan die, welke onder IV in ons ochtendblad van 9 dezer is opgenomen – Redactie.

toestand der Gentse vlasfabrikanten is dus nu voor een niet onaanzienlijk bedrag aan zeer dubieuze posten gevoegd, zodat zij zich in een hoe langer hoe gevaarlijker positie beginnen te bevinden.

Ook is te Gent, ondanks het voor België algemeen geldend voorschrift, dat na aanvaarding van de 480 miljoen oorlogsschatting alles contant betaald zou worden, alles op dezelfde voet als voor die datum gebleven; reeds was het mij bekend dat in hotels en eethuizen het verbruikte met door de stadskas betaalbare bons, evenals voorheen, werd aangezuiverd, maar nu verneem ik, dat er door aanplakking bekend is gemaakt, dat opgeëiste levensmiddelen van 15 januari af, "zoveel mogelijk" contant betaald zullen worden. Hoe dit met de gesloten overeenkomsten te rijmen valt, zal nog enige opheldering vereisen.

Dat het op grote schaal in beslag nemen van vlas ook op de toestand der werklieden drukkend zal werken, wordt duidelijk, wanneer men weet, dat verschillende fabrikanten er in hebben toegestemd, in een loffelijk pogen om hun werklieden zo min mogelijk te doen lijden van de huidige omstandigheden, het volle weekloon uit te blijven keren, mits een deel daarvan terstond, het overige eerst na de verkoop van het vlas betaald zou worden. De toestand, die nu voor de werkgevers geschapen wordt, zal dus noodwendig zijn noodlottige invloed op de toch reeds zo zwaar beproefde arbeidersbevolking doen gelden.

11 februari 1915

Het Handelsblad van Antwerpen meldt dat het briefverkeer tussen Brussel, Luik en Verviers en omliggende gemeenten hersteld is. Eveneens is het verzenden van brieven uit België naar Nederland en

Luxemburg toegelaten. Voor de postzendingen naar Luxemburg is te Aken een controlekantoor geopend.

Alle brieven moeten gefrankeerd worden volgens de taks, vastgesteld door de Wereldpostvereniging, 0,25 F voor brieven naar het buitenland, ook naar Nederland en naar Luxemburg.

Alle brieven moeten open blijven.

Het Vlaamsche Nieuws schat het aantal werkloze diamantbewerkeren te Antwerpen op 6700. Er draaien een goede 400 molens, een tiental fabrieken van Berchem en Borgerhout meegerekend.

In de grensplaats Bocholt zit de arbeidersbevolking zodanig om petroleum verlegen, dat bij wijze van bezuiniging de petroleum met soda en water wordt vermengd, wat echter weinig blijkt te helpen.

12 februari 1915

Briefwisseling met België.

De directeur-generaal der posten en telegrafie maakt bekend dat met ingang van 12 dezer, gelegenheid zal bestaan om over Aken gewone of aangetekende briefkaarten en open brieven, in de Duitse of Franse taal gesteld, te verzenden naar de navolgende plaatsen van het door de Duitse troepen bezette gedeelte van België.

Brussel, met de voorsteden en omliggende plaatsen Anderlecht, Oudergem, Bosvoorde, Kuregem, Etterbeek, Evere, Vorst, Ganshoren, Haren, Jette, Elsene, Koekelberg, Laken, Molenbeek, Sint Gillis, Sint Joost ten Node, Schaarbeek, Tervuren, Ukkel, Vilvoorde, Watermaal, Woluwe.

Verviers met Dison, Dolhain (Limburg), Ensival, Hensy, Hodimont, Pepinster, Stembert.

Luik met Angleur, Ans, Chênée, Flémalle, Grivegnée, Herstal, Hollogne aux Pierres, Jemeppe (Maas), Jupille, Ougrée, Sclessin, Seraing, Tilleur, Val Saint Lambert, Wandre.

Antwerpen.

De stukken zijn aan hetzelfde port en recht onderworpen als in het verkeer met Duitsland; zendingen met verzekering zijn niet toegelaten.

Mededelingen van militaire of politieke aard zijn niet geoorloofd.

Stukken welke niet aan de voorwaarden voldoen, worden aan de afzenders teruggegeven; het is daarom wenselijk de naam van de afzender te vermelden.

Er zal tevens gelegenheid bestaan, om uit bovengenoemde plaatsen in België briefkaarten en open stukken naar Nederland te verzenden.

In het Belgische nijverheidsgebied.

Luxemburg, 11 februari.

Hier is bericht ontvangen, dat de Belgische steenkolenmijnen met het oog op de grote vraag naar steenkool hebben besloten, hun bedrijf zo volledig mogelijk te hervatten, zodat de ijzerfabrieken eveneens weer aan het werk kunnen gaan. De steenkolenmaatschappij La Louvière heeft haar bedrijf hervat en ook de nieuwe schacht te Saint Vaast geopend. De wapenfabrieken te Merbe en Jemappes beginnen ook spoedig meer te werken.

De spoorwegen in België.

Brussel, 11 februari. Het personen- en goederenverkeer op de Belgische spoorwegen is thans zodanig ontwikkeld, dat op alle hoofdlijnen dagelijks verscheidene personen- en goederentreinen lopen. In de treinen in het doorgaand verkeer met Duitsland zijn restauratiewagens aanwezig. Alle door de Belgen beschadigde locomotieven worden in de opgerichte spoorwegwerkplaatsen hersteld.

Over West Brabant en een deel van Oost-Vlaanderen hebben verschillende verhalen zich reeds aaneengeschakeld om de wederwaardigheden van één enkele man. Die hoofdfiguur is een soldaat, die bij een slag gevangen wordt gemaakt. Dat begin wordt niet verder verklaard, en de vertelling handelt dan verder alleen over de listen die hij bedenkt om eerst zijn bewakers, daarna zijn achtervolgers, nadat hij ontsnapte, te verschalken. De persoon zelf, een boerenjongen, is reeds een aanduiding van het volkskarakter. Het feit, dat hij niet door overmoed in de aanval, niet door hardnekkigheid in een wanhopige verdediging schitterend optreedt, maar, zwak en gewiekst, in zijn uithoudingsvermogen of zelfs in zijn geniepige belaging van de vijand zijn toevlucht zoekt, doet hem, over de eeuwen, een broederhand naar het slimme Reintje Vos reiken. Die nutteloosheid van de lichamelijke kracht en van de onversaagdheid van de gevangene is trouwens een rake symbolistische voorstelling van het lot van België; en zijn behendigheid om aan de banden te ontglippen is er wel een van de geheime wil der bevolking.

Zo gebeurt het dan, dat de eerste episode van het verhaal de held reeds in de gevangenis toont. Als dusdanig doet een plattelandskerker dienst, waar een groot aantal burgers en soldaten reeds achter de

gegrendelde poort opgesloten zijn. De kerk is niet verwoest geweest; altaar, biechtstoelen, kansel staan nog overeind. Op voetstukken tegen de zuilen verheffen zich grote gipsbeelden van stoere apostelen. Met een vriend besluit onze held dat hij zal ontsnappen. Zijn vriend kruipt in de donkerste hoek van een biechtstoel. Hij zelf kiest tot medeplichtige de prins der apostelen, St. Pieter met de sleutels, wiens aanstelling bij de hemelpoorten een betrouwbare waakzaamheid belooft. Het ruime kleed, waarin de gipsen heilige gedost staat, is een nog veel kostbaarder eigenschap. Want met zijn nagelschoen en zijn zakmes slaat en snijdt onze held een toereikende opening in de holle lendenen van de eerste der pausen, en weldra laat hij zich lenig en behoedzaam binnen diens huid glijden. In de bestoven duisternis wacht hij, en op het ogenblik dat de menigte door een patrouille uit de kerk wordt gehaald, heeft hij grote moeite om een hoestbui te bedwingen. Nu is hij alleen in de kerk. Hij komt uit zijn schuilplaats te voorschijn, zoals een kuikentje uit zijn eierschaal. Zijn makker van de biechtstoel is verdwenen.

Alleen wacht hij, tot de heilige terugkerend (al was hij nooit zo godsdienstig) bij het kleinste onrustwekkend geluid. En wanneer de nacht ingevallen is, kruipt hij naar een laag vensterraam, duwt het open, laat zich naar beneden glijden.

Maar terwijl hij zich haastig over de baan rept hoort hij vinnig hamerende paardenhoeven achter zich aanrijden. Is men gewaar geworden dat er een man ontsnapte? Hij springt over een haag, loopt dwars door een boomgaard, waar middenin een zwart gevaarte met puntig dank staat. Het is, in de nacht, een hooimijt. Hij werkt met armen en benen, hij wroet zich met het hele lijf in het hooi. Terwijl hij wacht hoort hij stemmen naderen. Inderdaad, hem is het die men achterna zit. De hele hoeve wordt afgezocht. De

hooimijt slaat men niet over. Ineengevouwen, opgerold van schrik, hoort hij bajonetten door de hooiwanden steken. Het is een geluid als van een nijdige zeis. Hij waant zich dood wanneer de vijandelijke punt telkens nadert. Zijn lippen slaan van de wanhopige gebeden. Ei! Daar valt de stilte weer in, de achtervolgers trekken er van door. Twee dagen en twee nachten, naar de geluiden en de werkzaamheid rondom hem te oordelen, blijft hij half stikkend liggen. De tweede dag bij valavond verschijnt hij weer, uitgehongerd, stervend van de dorst. De boer uit de hoeve verzorgt hem, geeft hem een manchesterbroek, een boezeroen, een klak en een pijp.

Hij slaapt onderweg in een kleine stulp, aan de uitkant van een stil dorp. Wanneer hij ontwaakt is het zondag. In de kleine kerk gaat de hele bevolking van het dorp naar de vroege mis. Hij is alleen thuis in de verlaten wijk, waar de morgen windloos en onverstoord ligt. Maar iemand aan wie hij zijn lotgevallen toevertrouwde, heeft hem vermoedelijk verraden, want daar komen zeven vijandelijke ruiters aangereden, en stoppen voor de stulp. Zij springen van het paard en kloppen met zware vuist op de deur. Hij geeft geen geluid, rept geen woord. Nu deukt er een der mannen met één slag van zijn met ijzer beslagen geweer, het onderpaneel der deur in. Onze held heeft een bijl gegrepen en klemt de steel in beide handen. Een hoofd steekt reeds door de beuk, de nek biedend. Eén houw: het hoofd rolt, en voorzichtig, alsof het voort kroop, wordt de romp, waaraan de benen slap en slepend hangen, naar binnen getrokken. Een tweede volgt zijn makker langs dezelfde weg in hetzelfde lot. Een derde komt aan de beurt. De geweldige kapper kijkt tersluiks naar buiten, om zich te vergewissen van het getal dat nog overblijft voor de behandeling. En hij werkt door.

En wanneer de mensen uit de kerk rustigjes terug komen, vindt men de zeven lijken naast elkaar gelegd, en zegt de slachter: "Er waren er maar zeven; gelukkig, want bij de zevende haal schoot mij reeds een kramp door de linkerarm."

Hij is nog niet thuis. Vele ontmoetingen wachten hem nog langs zijn wegen. Maar met hem en zijn durf en listige aard is een hele bevolking reeds ingenomen. Misschien blijft het bij enkele episodien; misschien groeit er nog veel meer bij. Verder zullen we hem, voortaan tenminste, niet vergezellen.

Maar in zijn lotgevallen spreekt zich een dwepende volksaard uit, met gelijke klem als een lust naar aandoeningen. En waar het verhaal bij de thuiskomst in het geboortedorp eindigt, stelt het de held voor die, onbedwongen, in de avond van zijn reis, een lied aanheft, en, de vuisten diep in de broekzakken gedoken, naar de vertrouwde boomgaarden en woningen van zijn land kijkt.

Wolff's Bureau seint uit Berlijn:

Volgens een bericht uit Parijs worden de Belgische rentecoupons bij de betaalkantoren aldaar niet meer verzilverd. De uitbetaling wordt geweigerd, zelfs indien het bewijs geleverd wordt dat de coupons behoren tot stukken, welke zich in het bezit van Belgen bevinden.

13 februari 1915

De economische toestand van België.

Brussel, 10 februari.

Een onderzoek naar de tegenwoordige toestanden in het belangrijke nijverheidscentrum, dat de provincie Henegouwen vormt, leidt tot de volgende resultaten.

De voornaamste takken van nijverheid zijn daar, zoals bekend is, de mijnen, het ijzer, de steengroeven en de glasfabricage; deze hebben alle min of meer te lijden van drie voorname kwalen: de verstoorde geldomloop, het gebrek aan grondstoffen en de onvoldoende verkeersmiddelen te land en te water.

De steenkoolindustrie ondervindt in de eerste plaats de terugslag van het stopzetten der andere bedrijven, metaalnijverheid met haar hoogovens, glasfabrieken en dergelijke, die in normale tijden grote afnemers zijn. Verder weegt hier zwaar het gebrek aan springstoffen, waarvan de voorraden, nu bijna uitgeput, niet door invoer zullen zijn aan te vullen. Ook hier spelen de gebrekkige vervoermiddelen een rol, al hebben de mijnbouwers uit het Middenbekken zich, onder goedkeuring van de Duitse overheden, verstaan inzake het uitsluitend voor hun gebruik doen lopen van enkele buurtspoorlijnen, hetgeen trouwens ten nadele van het bekken van Charleroi gebeurt. Wel pogen de eigenaars van laatstgenoemde mijnen, verenigd als Association Charbonnière de Charleroi, aan al deze moeilijkheden het hoofd te bieden, maar tot nog toe zonder resultaat. De voorraden hopen zich dan ook op; zij vinden wel hun weg naar kleinere afnemers, maar slechts voor een zeer gering percentage, zodat ook hier de productie de kosten niet goed maakt en de mijnen, evenals trouwens andere industrieën, meer uit menslievend oogpunt, dan wel op winst werken. De jaarlijkse vergaderingen der maatschappijen, die nu, ingevolge de nieuwe Duitse bepalingen, op straffe van hoge boeten (tot 10.000 frank toe) geregeld gehouden moeten worden, besloten dan ook mogelijke winsten als reserve af te schrijven.

De mijnen van het bekken van Charleroi werken een van de twee dagen, die van het Middenbekken verschillend. Zo werkt de Société Charbonnière van La Louvière de gehele dag met volle

werkkrachten, de mijnen van Bois de Luc vijf dagen per week, de Société minière van Strépy drie tot vier dagen per week, evenals de meeste andere mijnen.

Het resultaat hiervan geven de volgende, door de Duitsers verschafte en verder niet nader te controleren cijfers. De opbrengst van het gehele Belgische mijnbekken bedroeg voor de oorlog 80.000 ton per maand; in de maanden november en december 1914 bedroeg deze telkens 32.000 ton (9000 voor het bekken van Luik, 14.000 voor dat van Charleroi en 9000 voor dat van Bergen). Voor de oorlog waren er 144.000 mijnwerkers, nu slechts 100.000 (30.000 in het Middenbekken); hetgeen 70 procent der arbeiders maakt voor 40 procent van de normale productie.

In de metaalnijverheid werken alleen de machinefabrieken enigszins, d.w.z. enkele uren per dag (te Charleroi van 9 tot 14 uur) met zeer verminderde arbeidersbevolking. De grote fabriek van Boël te La Louvière bv. werkt met 600 arbeiders. Nicaise en Deleuve met 450 en dan vier dagen per week, de fabriek La Construction te Manage met 500. Daarentegen is de belangrijke fabriek te Thy-le-Château sedert 1 februari weer gesloten. Van het weer ontsteken der hoogovens is natuurlijk voorlopig geen sprake, daar dit slechts bij een geregeld doorwerken kan geschieden. In de metaalindustrie ziet de toekomst er dan ook zeer weinig hoopvol uit. Hierbij komt nog dat sedert drie weken ook hier rekwisities op grote schaal plaats vinden; niet alleen koper, in blokken of aan draad, wordt opgeëist, maar ook de machines, zoals bv. in de fabrieken van Germain, de Construction électrique te Charleroi, de Energie en de Métallurgique geschiedde. In laatstgenoemde zaak, de bekende automobielfabriek, hebben de Duitsers zich ingericht en Duitse werklieden aan de arbeid gezet.

Ondanks de daaromtrent gemaakte bepalingen, worden ook hier sedert 15 januari alleen bons afgegeven en niets met contant geld, zoals de afspraak toen eiste, betaald. Als verontschuldiging wordt opgegeven dat men die rekwisities reeds vóór de fatale datum op het oog had, maar ze nog niet had kunnen volvoeren!

In de glasnijverheid, die hoofdzakelijk voor de buitenlandse uitvoer werkt, is het nog erger gesteld, deze ligt in al haar onderdelen geheel stil wegens gebrek aan grondstoffen. Alleen bij de “gobeleteries” betekent dit voor 20.000 man werkloosheid, een getal dat bij de “glaceries” (vensterglas) zeker nog hoger is.

In de steengroeven eindelijk, die met geen gebrek aan grondstoffen te kampen hebben, begint het werk weer wat te herleven, vooral te Ecaussines, waar enigszins voor ons land gewerkt wordt.

Dat bij dit alles de nood hoog is gestegen, behoeft geen verklaring. En toch is Henegouwen misschien een der streken van België, waar het minste gebrek heerst, dank zij de uitstekende leiding hier aan het voedingswerk gegeven. Aan het hoofd van dit alles staat het Comité provincial de secours et d'alimentation, dat drie hoofdzetels heeft, te La Louvière, Bergen en Charleroi, en, eigenaardig genoeg, ook het nu door de Duitsers bij België ingelijfde Maubeuge in de kring van zijn bemoeiingen heeft getrokken en daardoor zijn zorgen over een bevolking van niet minder dan 1.334.000 zielen uitstrekt. Om aan deze lieden een kwart kilo meel per dag en per persoon te kunnen uitreiken, worden dus per maand 112.000 zakken van 100 kg vereist! In de maanden december en januari ging dit met grote moeilijkheden gepaard, hoofdzakelijk wel tengevolge der onvoldoende verkeersmiddelen en door het bezwaar, dat Brussel centrum van uitdeling der uit Amerika aangevoerde voorraden was en de hoofdstad nog wel eens blijken gaf van te veel op eigen belang

bedacht te zijn. Door de medewerking der Amerikaanse Commission for relief in Belgium is hierin verandering gekomen. De voorraden voor Henegouwen bestemd, gaan nu van Rotterdam naar Bergen over Terneuzen, Gent en Doornik, en laden onderweg het voor Peruwelz, Ath en Doornik benodigde af. Te Bergen geschiedt de verzending verder naar het binnenland der provincie (La Louvière en Charleroi); in één dag wordt de inhoud van twee schepen op een trein geladen. Door deze nieuwe wijze van verzending kunnen schepen van 300 ton te Bergen aankomen, waar dit via Brussel slechts voor die van 70 ton maximum mogelijk was.

Men is dan ook over het algemeen in Henegouwen tevreden over de gang van zaken en kan er wittebrood krijgen voor 75 centiemen het brood van 2 kg. Te Charleroi hebben de drie politieke partijen de handen ineengeslagen, strenge controle op de bakkers ingesteld en op de opkopers, hetgeen nodig was aangezien daar ter plaatse het graan reeds 65 F per 100 kg kostte, tegen 21 F in de plattelandsgemeenten, waar opkopen niet zo gemakkelijk ging.

Te La Louvière is een samenwerkende vereniging gesticht met een kapitaal van een miljoen frank, verdeeld in aandelen van 100 F, welke grote diensten bewijst bij het voeden der bevolking, terwijl in diezelfde plaats de industriëlen een bank hebben gesticht met een kapitaal van drie miljoen frank om de werklozen tegemoet te komen. Zij kunnen daar geld krijgen, dat zij later teruggeven van hun te verdienen loon; de bank neemt waarden aan tegen 3 procent rente en geeft daarop 75 procent van de waarde.

Soep- en klerenuitdelingen vinden overal geregeld plaats.

Aan het dezer dagen over de Gentse vlasnijverheid gemelde, kan ik nog het volgende toevoegen:

Het Duitse bewind te Gent heeft op 26 januari het volgende doen aanplakken:

“De burgemeesters moeten zo spoedig mogelijk de eigenaars van ruw vlas ervan verwittigen, dat zij dit te verkopen hebben aan de vlasspinnerijen. Men moet aan de spinnerijen bekend maken dat zij betaling zullen krijgen voor het bewerkte vlas, en wel 20 procent terstond en de rest van de verkoopsprijs na taxatie in Duitsland. Zodra de spinnerijen een voor het vervoer voldoende voorraad hebben aangemaakt, moeten zij de Kommandantur daarvan in kennis stellen.”

Oostende. De toestand der bevolking is niet rooskleurig; het vlees is er duur, men heeft weinig groenten, weinig koffie, thee of bier, en geen kolen sinds lange tijd. Het kolengebrek veroorzaakte het stilleggen der gasfabriek en de weinige cokes zijn eveneens zeer duur geworden. Na zes uur mag er nergens meer licht branden en dit vooral niet naar de kant van de zee of zo, dat dit licht de Engelse vliegers als aanwijzing zou kunnen dienen voor het werpen van bommen.

Gelukkig is de gezondheidstoestand uitstekend te noemen in deze badplaats van Europese vermaardheid. Het grijze of grove brood kost er 0.55 F per kg en de aardappelen 12 F per 100 kg. Een liter petroleum, die hier nog steeds verkrijgbaar is, in tegenstelling met elders, kost er 1,25 F. Men heeft het er graag voor over.

Oostende is geheel van postverbinding en kranten verstoken sinds lange tijd. De weg naar Mariakerke is absoluut afgezet.

De verhouding met de Duitse mariniers is goed.

14 februari 1915

De nieuwe Belgische bankbiljetten.

De Norddeutsche Allgemeine Zeitung bespreekt het vraagstuk van de dekking der nieuwe Belgische bankbiljetten, welke door de Société Générale de Belgique worden uitgegeven. Het blad wijst er daarbij op, dat zowel het Duitse bestuur als de directie van de Société Générale zich er duidelijk van bewust waren, dat de oprichting van een nieuwe circulatiebank slechts van tijdelijke aard zal zijn. De Société Générale moest daarom voor de tijd na afloop van het octrooi dekking zoeken en sloot daartoe een overeenkomst met de Nationale Bank van België, die de overneming van het actief der biljettenafdeling van de Société Générale en de verwisseling der biljetten tegen biljetten der Nationale Bank na het sluiten van de vrede garandeert. Voor deze inwisseling is dan natuurlijk een eerste voorwaarde dat de Nationale Bank haar biljettenoctrooi weer terug krijgt. De nieuwe instelling is bereid aan de eisen te voldoen, die zich bij de afwikkeling van het moratorium zullen voordoen en voor zover het onder de moeilijke omstandigheden van België nodig is.

De Société Générale bezit op het ogenblik slechts een geringe metaalvoorraad. Bijna al het goud is naar het buitenland gebracht, terwijl zich in België nooit veel goud in omloop heeft bevonden, zelfs niet in vreedestijd. In plaats van edel metaal zijn echter in ruime mate buitenlandse vorderingen aanwezig. Het buitenlands tegoed van België bedraagt, na aftrek van de schulden, 400 à 500 miljoen frank. Hierbij komt nog het tegoed uit de betaling der sedert het begin van de oorlog naar Duitsland uitgevoerde goederen, die waarschijnlijk een waarde van ongeveer 200 miljoen frank vertegenwoordigen. Daar de Société Générale biljetten tot het drievoudig bedrag der primaire biljettendeckking mag uitvoeren, zou zij bij een dekking van 400 miljoen voor 1200 miljoen frank aan biljetten kunnen uitgeven, nog afgezien van de biljetten, welke

uitgegeven mogen worden op onderpand van provinciale bons. Het is nauwelijks aan te nemen, dat de behoefte van België aan nieuwe biljetten dit jaar een dergelijke hoogte zal bereiken. De kredietwensen van handel en industrie zullen zich waarschijnlijk ook bij de afwikkeling van het moratorium en bij de opleving van de economische toestand binnen enge grenzen bewegen.

Door het buitenlands tegoed als grondslag aan te nemen voor de uitgifte van biljetten, is het mogelijk geworden het vraagstuk van de betaling der naar Duitsland verzonden goederen zodanig te regelen, dat een geldafvloeiing uit Duitsland naar België voor die bedragen tijdens de duur van de oorlog niet nodig is. De betaling van die goederen geschiedt zodanig, dat het ministerie van oorlog voor de in België wonende eigenaars, voor zover zij geen onderdanen van een vijandelijke staat van Duitsland zijn, een tijdens de oorlog afgesloten rekening bij de Rijksbank zal openen. Door het afstaan of belenen van dat tegoed bij de Société Générale zal de Belgische eigenaar der goederen betaling verkrijgen, terwijl hij tot nu toe op rekwisitiebons was aangewezen.

Van Engelse zijde werd onlangs beweerd dat het verlenen van het biljettenoctrooi aan de Société Générale ten doel had het Duitsland mogelijk te maken door verkoop van die biljetten in het buitenland internationale betalingsmiddelen te verkrijgen en zich daardoor geld te verschaffen. Dit is echter volgens de Norddeutsche onjuist. Belgische biljetten staan de Duitse regering buiten België niet ter beschikking. Maar was dat het geval, dan kan nog niet worden ingezien op welke wijze Duitsland zich op grond van die biljetten in het buitenland geld zou moeten verschaffen. Betalingen naar Engeland en Frankrijk zijn verboden en voor betalingen in neutrale landen kan de mark wel ten minste in dezelfde mate worden gebruikt als de Belgische frank.

Terwijl de Engelse banken de terugbetaling van hun zeer aanmerkelijke schulden aan de Belgische banken weigeren, daar België een door Duitsland bezet gebied is, hebben de Duitse banken, ofschoon de oorlogstoestand met België voortduurt, het besluit genomen van 1 februari af al het tegoed der Belgische banken terug te betalen op voorwaarde dat zulks ook omgekeerd geschiedt.

Het heden door ons ontvangen bericht van het Amerikaanse Hulpcomité voor België behelst o.m. opgaven van hetgeen in de weken eindigend op 27 januari en 3 februari uit Rotterdam naar België is gezonden. De hoeveelheden zijn in tonnen van 1000 kilo uitgedrukt. Aan tarwe werd in de genoemde weken verzonden resp. 3393 en 7867 ton, aan meel 5906 en 8477 ton, voorts nog kleinere hoeveelheden rijst, erwten, bonen, zout, maïs, aardappelen, kleren enz. Er is tot 3 februari nu in totaal 150.043 ton gezonden.

Uit de rekening en verantwoording, lopende van 22 oktober tot 6 februari, blijkt, dat de afdeling levensmiddelen, die afzonderlijk geadministreerd wordt, een kas- en banksaldo heeft van 234.202 pond. Het comité schat dat de uitstaande vorderingen voor inkopen en vrachten op 1.100.000 pond. Er worden 55 schepen met levensmiddelen uit Amerika hier verwacht tussen heden en de week eindigend op 7 mei.

15 februari 1915

De economische toestand van België.

Brussel, 12 februari.

Menigeen zal zich reeds vaak met verwondering afgevraagd hebben waar het hier in België met de gemeentefinanciën heen moet, nu

de steden en dorpen, zonder dat hun financiële draagkracht ook maar enigszins in aanmerking kan worden genomen, voor uitgaven geplaatst zijn, waar men vroeger niet van droomde, terwijl de inkomsten natuurlijk op zeer aanzienlijke wijze gekrompen zijn. Op deze vraag kan, althans wat Gent aangaat, reeds enigszins antwoord gegeven worden.

De begroting van de Weldadigheidskas van die gemeente over 1915, wijst aan inkomsten een cijfer van 341.791,24 F aan, aan uitgaven 639.134,85 F, zodat het door de stad te dekken nadelig saldo 288.340,61 F bedraagt. De begroting der Burgerlijke Gasthuizen over 1915 geeft een deficit van 381.739,94 F te zien.

Het volgende staatje geeft een zeer onvolledig overzicht van de kosten, welke de stad sedert de laatste zes maanden had, in ronde cijfers: Weldadigheidskas deficit 288.000 F; gasthuizen idem 382.000 F; werkverschaffing haven 560.000 F; voedingswerk 500.000 F; voorschotten aan banken 2.250.000 F; bijdragen gezinnen dienstplichtigen 740.000 F; bijdragen weerstandskassen vakverenigingen 225.000 F; werken aan bruggen en kanalen 60.000 F; rekvisities 15.000.000 F; boete 125.000 F; totaal begin januari 20.130.000 F.

Als men zich nu herinnert, dat de gemeente Gent, kort na de sluiting van de tentoonstelling van 1913, zich gedwongen zag een lening van zeventien miljoen frank aan te gaan, dan kan men zich er een denkbeeld van vormen voor welke reusachtige moeilijkheden de overheden, die in deze moeilijke dagen België niet verlaten hebben zich geplaatst zien.

Intussen verbetert de toestand er in Gent niet op. Ik berichtte u reeds dezer dagen omtrent de grote opvoedingen in de Gentse

fabrieken gedaan. Een der gevolgen is nu weer geweest, dat twee vlasspinnerijen hun deuren hebben moeten sluiten en 300 nieuwe werklozen bij de grote reeds leeglopende drommen zijn gevoegd en op stadskosten gevoed zullen moeten worden, daar de weerstandskassen der syndicaten, zoals reeds vermeld, uitgeput zijn.

Het toezicht op het verblijf te Gent is voor vreemdelingen verscherpt. Reeds sedert einde november moest ieder, die in een hotel of pension zijn intrek nam, zich voor 12 uur 's middags komen melden aan de kommandantur, met opgave van reden van zijn komst en duur van zijn verblijf; nu is bij aanschrijving van 8 dezer bevolen, dat deze bepaling zich ook uitstrekt over alle niet-Belgen, welke elders intrek nemen. Zie hier de tekst van het bevel.

“Het besluit der Duitse overheid van 23 januari (uitbreiding van dat van einde november) waarbij bepaald werd, dat de hotelhouders der stad geen logies mogen verschaffen aan personen, die geen Belgen zijn, voordat deze laatsten zich gemeld zouden hebben aan de kommandantur, wordt uitgebreid tot pensions en appartementen. Iedereen, die een vreemdeling herbergt, moet er zich vooraf van verzekeren, of deze laatste zich aan de kommandantur gemeld heeft. Het niet opvolgen van deze voorschriften zal de strengste straffen ten gevolge hebben, zowel voor de vreemdeling, als voor degene, die hem huisvest.”

Deze bepaling leidt er zeker niet toe het verkeer, en daarmee het hervatten van zaken, te vergemakkelijken, en evenmin het volgende, op 3 februari te Gent bekend gemaakte tarief van passen, dat aldus luidt:

Voor de paspoorten wordt geheven: voor het Etappengebied 1,50 F; idem voor werklieden, geldig één maand, 0,50 F; buiten het Etappengebied, binnen het Okkupationsgebiet 3 F; voor Nederland, 3 dagen, 3 F, elke dag meer 1,50 F; voor Nederland, voor werklieden, geldig één maand, 1 F.

Staats- en gemeenteambtenaren, die werkzaam zijn voor de voorlopige Duitse regering, alsmede onvermogenden, kunnen gratis paspoorten krijgen. Het aldus geïnde geld zal deels gebruikt worden als tegemoetkomingen aan hen, die werkzaam zijn op de paspoortenbureaus, deels dienen voor het aanschaffen van lectuur in de militaire hospitalen te Gent en het versieren der graven van Duitse soldaten.

Nu dit artikel toch hoofdzakelijk van financiële aard is geworden, kan ik hieraan toevoegen de staat der Société Générale, de kredietinstelling, die sedert kort de bankbiljetten uitgeeft, van 4 februari:

Actief: metaalvoorraad en Duits geld 24.183.233 F, voorschot op schatkistwissels aan de Belgische provincies 80.000.000 F, andere 492 F, totaal 104.183.725 F.

Passief: Bedrag der in omloop zijnde biljetten 94.322.060 F, te vorderen wissels 9.861.665 F, totaal 104.183.725 F.

Aangezien tachtig miljoen frank in omloop zijnde biljetten gedekt worden door de schatkistwissels der Belgische provincies, behoeft slechts een bedrag van 14.322.060 F aan biljetten door metaal gedekt te worden. Waar nu de metaalvoorraad 24.183.233 F bedraagt, zou de dekking der biljetten 170 procent bedragen. Volgens haar statuten mag de Société Générale driemaal het bedrag van haar metaalvoorraad aan biljetten uitgeven, zodat zij op

4 februari voor 72.600.000 biljetten in omloop had mogen hebben, terwijl dit bedrag in werkelijkheid slechts rond 14.300.000 F bedroeg.

Intussen heeft dit alles, zoals vanzelf spreekt, op het ogenblik slechts theoretisch belang, daar nog geen sterveling weet wat op het moment der grote afrekening de financiële toestand van staat, provincie en gemeente zal zijn. Echter meende ik u bovenstaande, door de Société Générale gegeven uiteenzetting, niet te mogen onthouden.

Uit Gent.

Men schrijft ons, d.d. 12 februari:

Prof. Pirenne moet eens gezegd hebben, dat hij het met de Duitse wijsgeer Eucken eens was, waar deze onderscheidt tussen de "Formkultur" der Romanen en de "Inhaltskultur" der Germanen. Zinspelende op de rekwisities der Duitsers acht hij de Inhaltskultur zeer juist. Hebben is hebben, maar krijgen is de kunst!

Te Gent zijn voor een 15 miljoen frank gesponnen vlasgarens in twee ladingen opgeëist en meegevoerd naar Duitsland. De Duitse banken zullen vermoedelijk spoedig door het vereffenen der hierdoor ontstane schulden de Gentse fabrikanten in staat stellen hun werklui te betalen. Zodoende zullen dus de 11.000 vlasbewerkers, die tegenwoordig toch nog maar 24 uur per week werkten, kunnen blijven verdienen.

Grondstoffen zijn nog steeds in voldoende hoeveelheid aanwezig om het op deze wijze tot juni en misschien nog langer, uit te zingen. Toevoer van vlas uit Rusland is er natuurlijk niet meer;

De garens, die nu voortgebracht worden, mogen slechts na bijzondere aanvragen en toelating verkocht worden. Daar er veel gestolen wordt, ook hiervan, zorgen de Duitsers zelf voor de bewaking.

Ook leer, vooral zoollere, wordt zeer schaars en veel opgeëist. Nu werkt men nog wel in dit vak, doch hoelang zal dit nog duren?

Gelukkig zorgen het Groene Kruis, verschillende Katholieke en andere instellingen voor goedkope voeding.

Merkwaardigerwijze vindt men geen geld om eten te kopen, wanneer men dat nog wel vindt om te snoepen en in de vele cinema's te zitten. Het is zo sterk, dat de socialisten, die een nieuw feestpaleis bouwden voor het schijntje van drie miljoen frank, daar een zo florerende bioscoop in hadden, dat zij er zelfs in een grote bovenzaal een tweede inrichtten. Wie weet volgt er niet nog een derde. Ze beroemen er zich op, nu in een week meer dan zeventuizend mensen te hebben laten genieten van hun bioscoopvoorstellingen, waar men in het gewoon voor 0,30 en 's zondags zelfs voor 0,15 of 0,10 F terecht kan.

Vermaak en genot zijn twee dingen, die de Gentenaar niet kan missen, zelfs in oorlogstijd. In zijn zitting van 18 januari had de gemeenteraad besloten geen voorjaarskermis te houden. Het college van burgemeester en schepenen trok zich echter het lot van zijn vermaakzuchtige burgers aan, en, zeggende dat zij bekommerd waren om het lot der foor- en kermisreizigers, kwamen de heren de 1^e februari op dat besluit terug. Zij verzochten nogmaals de raad de kermis toe te laten, doch zonder de gelegenheden waar muziek werd gemaakt! Vanwege dit afschaffen van muziek betitelden ze hun kermisplannen met de grootse naam van "handelskermis (-

foor)“! De raad hield zich waardiger en verwierp zelfs een handelsfoor.

In de Cinema-Pathé geven de Gentse artiesten-muzikanten wekelijks een concert, dat zeer druk wordt bezocht.

Gelukkig voor de Gentenaars wordt het postverkeer aanhoudend uitgebreid. De koerier van het Nederlandse consulaat heeft zo verscheidene weken elke dag duizenden brieven van en naar Sas van Gent gebracht. Men betaalde dan wel wat meer, doch dit kwam zeer te pas voor de armen.

Om alle onnodige werkloosheid tegen te gaan heeft de gemeenteraad besloten om hen, die in hun bedrijf gasmotoren gebruiken, korting op de gasprijs toe te staan, onder voorwaarde, dat deze bevoorrechte verbruikers zich verbinden het werk normaal te laten voortzetten en al hun werklui te behouden en te betalen.

Alle vervoermiddelen en –wegen worden zoveel mogelijk weer voor het algemeen verkeer opengesteld om het economische leven te herstellen. Van de 2100 km berijdbare wegen zijn er zo in België reeds 1900 weer in gebruik. Sinds 3 dezer is ook bv. het goederenvervoer per spoor overal hersteld in de richting ten oosten van de lijn Drongen-Ronse-Doornik.

Hierbij een lijst van maximumprijzen voor het Gentse etappengebied. Overschrijding hiervan zal telkens met een geldboete van 300 F of gevangenisstraf, in verhouding daarmee, gestraft worden. Tarwe 32 F, rogge 26 F, haver 30 F, voedergerst 25 F, maïs 30 F, roggemeel (gebuid op 80 procent) 32 F, tarwemeel (gebuid op 90 procent) 40 F, tarwemeel (gebuid op 70 à 75 procent) 55 à 60 F, aardappelen (in het groot) 8 F, aardappelen (in het klein) 10 F, alles per 100 kg. Bonen 0,80 F, erwten 0,80 F, rijst

0,80 F, cichorei 0,40 F, alles per kg. Melk (zuivere volle) per liter 0,25 F, zout 0,20 F, suiker (klontjes of poeder) 0,90 F, suiker (gekrystalliseerd) 0,70 F, boter (zuivere natuurboter) per kg 3,80 F (verkoop van gemengde boter is verboden, deze wordt aangeslagen), margarine (merk Merveille) 2,50 F, margarine (merk Axa) 2,20 F, rundvlees 1^e kwaliteit 2,50 F, rumpstuk zonder benen 2,40 F, soepvlees 2 F, varkensvlees 2,50 F, koteletten 2,50 F, zijstuk 2,20 F, worsten 2 F, kalfsvlees zonder benen 3,50 F, alles per kg. Hooi 8 F, stro 6 F, beide per 100 kg.

Als officiële besluiten uit de laatste tijd noteer ik: “Met het doel om een lijst op te maken wordt er bevel gegeven aan alle personen (ook diegene, die behoren tot de geestelijke orden) van beide geslachten, vijftien jaar oud, die geen Belg zijn, onverschillig van welke nationaliteit, zich op het politiebureau van hun wijk de 1^e februari 1915 aan te melden. Het is onverschillig of die personen op bestendige wijze hier wonen of wel slechts tijdelijk hier aanwezig zijn. Zij, die door ziekte verhinderd zijn, moeten de kommandantur ervan verwittigen, uiterlijk op 3 februari, en er een medisch getuigschrift overleggen. Het niet volgen van bovenstaand bericht zal strenge straffen, zowel voor de schuldigen als voor de lieden, bij dewelke bedoelde personen hun intrek genomen hebben, voor gevolg hebben.” w.g. baron von Seckendorff, luitenant-generaal

Een tweede besluit verbiedt aan alle mannen tussen 17 en 35 jaar elke poging tot grensoverschrijding. Iedere poging zal met geld- of hechtenisstraffen en bovendien met “afvoering naar Duitsland als krijgsgevangene, gestraft worden en desnoods met de kogel, indien men niet dadelijk blijft staan”, bij aanroeping.

Een dagbevel meldt dat de opeising van allerlei soorten leer en huid niet meer van toepassing is. Verder zijn “al de huiden van koeien,

vaarzen, ossen en stieren te leveren aan de Kriegsleder-Aktien-Gesellschaft (aankoop van brute huiden). Het is te zeggen aan de vertegenwoordigende firma S. G. Haufmann, te Brussel, St.-Lazarusstraat 69, door tussenkomst van de syndicaten of van de handelaars uit de provincie. De huiden zullen bij levering betaald worden. De Duitse legers moeten de huiden van alle beesten bewaren, die zij kopen of opeisen, en moeten ze in het etappenmagazijn te Gent-Zuid doen toekomen.”

Ter geruststelling van hen, die vreesden voor de prachtige St.-Niklaaskerk, die tekenen van instorting vertoonde, vermeld ik hier even, dat de bepaalde zwakke plaats (bij een der zijtoertjes) met sterk metselwerk opgevuld is en nu geen gevaar meer oplevert.

16 februari 1915

Thans is het postverkeer tussen België en Oostenrijk-Hongarije in dezelfde omvang en onder dezelfde voorwaarden toegelaten als tussen Duitsland en België.

De economische toestand van België.

Brussel, 13 februari.

Sedert een paar dagen is er in de postdienst een wezenlijke verbetering gekomen. In de eerste plaats wel de reeds zolang gevraagde postverbinding met Nederland, welke nu ten slotte, na hoeveel moeite en beperkingen, over Aken is tot stand gekomen en natuurlijk van groot belang is, niet alleen voor onze handel en nijverheid, maar ook voor onze in België wonende landgenoten en voor de vele Belgen, die in Noord-Nederland een toevlucht zochten. Dat vooreerst alleen Antwerpen, Brussel, Luik en Verviers bereikbaar zijn is, op het ogenblik tenminste, niet van overwegend

bezwaar, daar bv. van Brussel uit vele andere plaatsen in België weer per post te bereiken zijn en ieder daar wel een tussenpersoon ter verdere doorzending van berichten weet wonen.

Ook kan men nu sedert 10 februari vanuit voornoemde steden naar Oostenrijk-Hongarije schrijven, want, ik berichtte het u reeds en het waarom is voor mij nog steeds een onopgelost raadsel, met deze verbonden natie was postverkeer onmogelijk. Dezelfde bepalingen gelden hier als bij het briefvervoer naar ons land.

Het telegramverkeer bestaat nog steeds alleen voor Duitsland; naar Nederland en het groothertogdom Luxemburg worden slechts telegrammen aangenomen, betrekking hebbende op de proviandering van België, evenals in binnenlands verkeer. Alles bijeengenomen is er dus wel degelijk verbetering in de toestand gekomen.

Mocht nu de toepassing van het passenstelsel ook nog enigszins verzacht kunnen worden, dan zou er eerst echt sprake kunnen zijn van een, wel te verstaan op hoogst bescheiden schaal, herleven van handel en verkeer in België, waarnaar immers de Duitse overheid, zoals zij zelf zo vaak betuigde, reeds sedert lang verlangt.

Men versta ons wel, en mag niet menen dat dan het leven hier te lande ook maar op stukken na hersteld zou zijn. Daarvoor zijn te veel andere factoren nodig, zoals ik u reeds herhaaldelijk uiteenzette, maar enige verbetering zou dan toch in sommige bedrijven terstond voelbaar worden en dit zou al een groot ding zijn.

Hoe weinig een nijverheid soms nodig heeft, blijkt uit de wensen, die de meubelindustrie te Mechelen, daar een zeer voorname bedrijfstak, doet horen. Deze ligt sedert maanden geheel stil en

duizenden handen zijn daardoor werkloos. Om weer te kunnen herleven, zou deze industrie alleen gelegenheid voor transport moeten hebben en over dit ingewikkeld probleem, door de voornaamste fabrikanten aan de garnizoenscommandant te Mechelen voorgelegd, is deze nu aan het studeren. Laat ons hopen, dat hij spoedig tot een besluit moge komen en daardoor vele werklieden weer aan de arbeid zullen kunnen gaan.

Dat de Duitse overheid er anders wel weg mee weet, bewijst het gebeurde te Sint-Niklaas. De vorige week hadden daar op de markt de boeren 4 tot 4,50 frank gevraagd voor een kilo boter, waarop de Kommandantur de prijs voortaan op 3 frank bepaalde. Drie boerinnen weigerden hierin te treden; zij werden zolang opgesloten, totdat de politie, op bevel der Duitsers, hun boter verkocht had, en mochten blij zijn met het geld in hun zak na afloop der markt huiswaarts te kunnen trekken.

Een belangrijk nieuws komt uit Antwerpen. Men beklagde zich daar dat de coupons der stedelijke leningen onbetaald blijven. Voor vele mensen, die hun inkomsten toch reeds op allerlei wijzen geslonken zien, is het zeker buitengewoon moeilijk, wanneer ook deze manier om aan wat geld te geraken, hun ontnomen wordt. Evenwel schijnt de stadskas op het ogenblik uitbetaling der coupons niet te veroorloven, maar nu heeft men bepaald, dat stedelijke belastingen daarmee voldaan kunnen worden. Dit is althans iets, al is het niet veel.

Dan is het in Gent nog beter gesteld, waar deze coupons als betaalmiddel aangewezen zijn en aanvaard moeten worden op dezelfde voet als ander papieren geld.

De Gentse Kommandantur is onuitputtelijk in haar aanplakbrieven. Nu is weer het volgende ter kennis der bevolking gebracht:

Van 15 februari af hebben particulieren, welke Duitse officieren huisvesten, recht op een vergoeding van 1,50 F per dag. De huisvesting bestaat uit het verschaffen van een bed, verwarming en verlichting. Het voedsel is in deze som niet begrepen. De particulieren, die er in toestemmen de officieren, op hun verzoek, te voeden, hebben recht op ten hoogste: 1,50 F voor het ontbijt, 6,50 F voor het middagmaal, de drank inbegrepen; zij zullen zich met de officieren verstaan over het menu der maaltijden. Voor de onderofficieren en minderen zijn voornoemde getallen: 75 centiemen, 50 centiemen, 2 F (2,50 F met drank), 1,50 F (2 F met drank). Op het einde der maand betaalt de stad de rekeningen.

Als officieren en minderen nu maar niet te veel fijne wijnen eisen, dan kunnen de Gentse burgers hun kosten nog wel dekken, maar veel Bourgogne of Champagne is er in de goede Arteveldestad ook al niet meer over, dus dat is een troost.

In verband met hetgeen ik boven opmerkte over de Mechelse meubelindustrie, moet ik nog wijzen op een ander bedrijf, dat weer gaat herleven. Het betreft de in België zo verbreide kantindustrie, die vooral aan vele vrouwen, die in de strijd om het bestaan op zichzelf zijn aangewezen, brood verschaft. Een commissie, "La Dentelle Belge" geheten en onder erevoorzitterschap geplaatst van mevr. Brand Whitlock, de echtgenote van de gezant van de Verenigde Staten, heeft zich de oplossing dezer vraag tot taak gesteld en op gelukkige wijze tot een voorlopige oplossing gebracht. Deze commissie heeft voor 100.000 frank kant besteld, kleine zakdoeken van goedkope kwaliteit; op dit ogenblik zijn er reeds voor 60.000 F afgeleverd. Anderzijds heeft de commissie van

kooplieden, voor wie gewoonlijk de kantwerksters van Brugge, Mechelen en elders werken, voor 125.000 F afgekocht, welke betaald zullen worden, zodra de kooplieden bewijzen, dat zij voor tenminste dezelfde som aan lonen hebben uitgekeerd. Deze kant zal in het buitenland aan de markt worden gebracht met alle bewijzen van de echtheid der herkomst, bijzondere stempels en merken van oorsprong, enz.; men hoopt zodoende, steunend op de grote populariteit, welke België nu in de gehele wereld geniet, een industrie te doen herleven, die uit vele oogpunten de belangstelling overwaard is.

18 februari 1915

Volgens de Temps telt het Belgische leger, na met nieuwe manschappen te zijn aangevuld, thans ruim 100.000 man. De werving ervoor wordt ijverig voortgezet. Indien die echter niet voldoende blijft, zal de Belgische regering waarschijnlijk de algemene dienstplicht voor mannen van 18 tot 25 jaar afkondigen.

Naar de Daily Telegraph uit Havre verneemt heeft de Belgische regering reeds besloten dat de militielichting voor 1915 de mannen van 18 tot 25 jaar zal omvatten, die onmiddellijk onder de wapens zullen worden geroepen. Van het besluit zijn getrouwde mannen uitgezonderd.

Ter herinnering aan de bezetting van België zijn in Duitsland een serie herinneringsbriefkaarten van 3, 5 en 10 centiemen, een serie enveloppen ook van 3, 5 en 10 centiemen, benevens nog een enveloppe vertonend links de adelaar met wapenborstschild en rechts het Duitse ingedrukte zegel met overdruk België en de overdruk der waarde. Boven het wapen staat: Erinnerungs-Postkarte of –Umschlag.

De economische toestand van België.

Brussel, 15 februari.

In de provincie Namen is sedert begin januari een vereniging gesticht, welke zich ten doel heeft gesteld daar de nood zoveel mogelijk te lenigen en zodoende de taak van het centrale comité te verlichten. Deze vereniging werkt met een kapitaal van één miljoen frank, verdeeld in aandelen van honderd frank. Bij ontbinding wordt het overblijvende tussen de inschrijvers verdeeld, welke bovendien 3 procent over het gestorte kapitaal ontvangen. Een en ander wordt bovendien gegarandeerd door het provinciale bestuur. Evenals het Henegouwse comité heeft ook het Naamse een deel van Frankrijk in de kring zijner bemoeiingen getrokken en wel het Maasdal, van Fumay tot Givet, waar trouwens vele Belgen gevestigd zijn. Fumay is bijna geheel door Belgen bewoond.

Dank zij deze en vele andere maatregelen is dan ook in de stad Namen tenminste het leven vrij houdbaar, maar op het platteland en in de kleinere steden, het zo zwaar geteisterde Dinant bijvoorbeeld, blijft er nog heel veel te wensen en te verbeteren over.

Ook hier wegen de Duitse eisen zwaar. Zelfs moeten in sommige plaatsen de boeren een belasting op hun vee betalen: 4 frank per varken, 25 centiemen per kip, enz. Een dokter betaalt zelfs te Ciney 12,50 frank per maand om in zijn rijtuig te mogen rijden!

Toch hebben de Duitsers hier strenge maatregelen genomen om de veeteelt niet uit te roeien; van het opeisen zijn dan ook nadrukkelijk uitgesloten hengsten, stieren en andere fokdieren, drachtige koeien, merries, enz., jonggeboren dieren en dergelijke.

Te Hoeselt, in de provincie Luik gelegen, wordt het leven als nog verre van normaal afgeschilderd. De levensmiddelen zijn er in vergelijking met elders niet zeer gestegen, boter bv. 3,50 tot 3,80 F per kilo, en enkele fabrieken, o.a. de Métallurgique austro-belge, werken nog. Ook hier werkt het provinciale comité sedert enige tijd als onderdeel van de centrale commissie, terwijl voordien wekelijkse bijeenkomsten der burgemeesters van de omliggende gemeenten zeer nuttig werk verricht hebben. Men klaagt te Hoeselt ook zeer over de belemmeringen, die het verkeer tengevolge van het passenstelsel ondervindt, maar alle opeisingen worden er met contant geld betaald.

Voor de verzorging van de afgelegen, dun bevolkte en niet zeer rijke provincie Luxemburg worden nu ook sedert geruime tijd maatregelen genomen door een daarvoor gesticht Comité de secours de Luxembourg. Aan haar verslag ontleen wij het volgende.

Het comité kon er niet aan denken de gehele provincie gelijkelijk te verzorgen; de bevoorrading van een bevolking van 230.000 zielen, verspreid over 4500 vierkante kilometer ging boven zijn krachten, althans in den beginne, maar langzamerhand, vooral op aanstoot van het centrale comité, nam het ook dit werk ter hand en verdeelde daartoe de provincie in zestien districten, elk onder toezicht van een subcomité. Het Luxemburgs comité krijgt daarvoor van het centrale een wekelijkse subsidie van 30.000 frank en heeft zelf een kapitaal van 650.000 F bijeengebracht.

Ter vergemakkelijking van de aanvoer van levensmiddelen geschiedt deze niet vanuit Brussel, maar via het groothertogdom, waar de nodige hulpmiddelen, meel, zout, koffie, gist, petroleum, zeep, matrassen, dekens, kledingstukken, worden aangekocht.

Deze en andere maatregelen werkten er toe mee het lijden gedurende de winter voor de arme inwoners te verzachten. Ook wist het comité te bewerken, dat buurtspoorwegen weer in dienst werden gesteld en bijkantoren der Nationale Bank en der Spaarkas weer geopend werden. Dank zij dit alles is ook in deze provincie de toestand niet meer zo wanhopig als voorheen, al is het er natuurlijke verre vandaan, dat alle ellende er tot het verleden zou behoren.

In verband met het voorgaande iets naders over de meermalen genoemde centrale commissie, eigenlijk Comité National geheten; zij is feitelijk een uitbreiding van het Brusselse comité, dat terstond na de bezetting van Brussel gesticht werd om voeding te verschaffen aan de behoeftigen van Brussel en voorsteden en als zodanig nog bestaat.

Onder het Comité National werken nu provinciale comités, waarvan het Brabantse dezer dagen zijn rapport tot 31 december in het licht zond. Daaruit blijkt dat dit laatste zijn zorgen uitstrekt over de gehele provincie Brabant (Brussel en voorsteden uitgezonderd) met haar zeer dichte bevolking, welke streek, zoals bekend, vooral in het noordelijk gedeelte, zwaar van de krijgsverrichtingen te lijden heeft gehad. Het comité begon met een zeer nauwkeurige inventaris op te maken van het nog voorhanden graan en een onderzoek in te stellen naar de behoeftige gezinnen en de aangerichte verwoestingen, zodat de aanvragen der gemeenten gemakkelijk te controleren waren. Er bleek daarop, dat 5200 zakken meel per week nodig zouden zijn gedurende de maand december om een bevolking van 200 gemeenten in het leven te kunnen houden, en dat dit cijfer, na uitputting der voorraden op 1 februari, tot 7000 zou stijgen. Enkele getallen lichten dit toe; op 31 december was uitgereikt: aan Vilvoorde 300.100 kg, aan Halle 300.200 kg, aan

Leuven 220.000 kg, Asse 107.850 kg, Braine-l'Alleud 169.200 kg, Nivelles 100.000 kg, enz. Andere voedingsmiddelen kon het comité met steun van de Commission for relief uitdelen, evenals hulp van allerlei aard, wel nodig in een provincie, waar niet minder dan 3000 huizen verbrand zijn. Zo werd 22.500 F besteed aan toevluchtsoorden, 16.500 F aan werkhuizen, terwijl in 68 gemeenten kleren werden geschonken.

De berichten, welke van alle kanten uit Brabant komen, zijn dan ook eensluidend in hun lof voor hetgeen hier verricht wordt, en zelfs in het zo geteisterde Leuven schijnt het leven weer mogelijk te zijn.

Tenslotte nog enige gegevens over de werkzaamheden van het provinciale comité in Henegouwen, waarover ik u in een vorig artikel reeds een en ander berichtte. Dit comité werkt met een kapitaal van 1.803.300 F, verdeeld in aandelen van 100 F, waarop een vierde is gestort. Op dit ogenblik is er echter reeds voor zes miljoen frank ingeschreven en 1.700.000 F gestort. Het comité kreeg meel voor 38.25 F, met verplichting dit tegen 39 F te verkopen, zodat er met verlies gewerkt werd, daar de vervoerkosten te hoog waren; nu alle voorraden evenwel, zoals gezegd, over Terneuzen-Gent-Doornik binnenkomen, is dit bezwaar grotendeels opgeheven. Op 31 december 1914 had het comité o.a. te Bergen rondgedeeld 101.845 kg rijst, 12.201 kg bonen, 34.300 kg zout, 24.065 kg erwten, 3866 kg spek, 1.330.363 kg meel. Van dit laatste artikel ontving Charleroi 2.769.203 kg, Les Hayettes 810.698 kg en La Louvière 823.240 kg. Getallen, die wel blijk geven van de krachtige werkzaamheid der commissie.

Uit de glasindustrie wordt gemeld dat de fabriek van Michotte te Manage weer geopend werd en een deel der arbeiders dus weer aan het werk is kunnen gaan.

In de kolennijverheid daarentegen wordt de toestand dagelijks ernstiger, wegens reeds eerder door mij uiteengezette redenen. In de Borinage is de onverkochte voorraad nu reeds tot 300.000 ton gestegen. Sommige mijnen hebben een stock van niet minder dan 50.000 ton, zodat de productie noodwendig nog ingekrompen zal moeten worden. Daarbij komt dat de industrie niet alleen met verlies werkt, maar ook grote moeite heeft haar uitstaande gelden te innen. Men becijfert op 100.000 F het verlies alleen spruitend uit niet-aangenomen of niet-betaalde zendingen, diefstallen en anderszins, zodat in deze tak van nijverheid de toekomst er al heel weinig hoopvol uitziet.

19 februari 1915

Kardinaal Mercier.

Rome, 18 februari. Duitsland heeft in antwoord op een protest van het Vaticaan omtrent het voorgevallene met kardinaal Mercier, aan de heilige stoel medegedeeld dat het ten opzichte van Mercier uitgevaardigde verbod om briefwisseling te voeren met andere Belgische bisschoppen, is ingetrokken.

De Nieuwe Gazet geeft het volgende staaltje van de marktprijzen van verschillende levensmiddelen te Brussel, opgemaakt door de middenafdeling der Brusselse politie:

Kruidenierswaren: koffie, 2,50 F per kilo, cichorei 0,55 F, witte suiker 0,80 F, bruine suiker 0,95 F, zout 0,12 F, peper 4,75 F, rijst 1 F, gebroken erwten 1 F, witte bonen 0,85 F, vermicelli 1 F, soda 0,10 F, zeep 0,65 F, brood 0,40 F, aardnotenolie per liter 1,95 F, koeien 1,75 F, kalveren 2,20 F, schapen 2,10 F, varkens 2,10 F, gezouten varkensvlees 2,20 F, gerookt varkensvlees 3,10 F, spek 2,20 F.

Vis: droge stokvis, per kilo 0,90 F, gezouten vis 1,90 F.

Groenten: aardappelen 9 tot 11 F per 100 kilo, wortelen 0,14 F per kilo, ajuin 0,40 F.

Boter, per kilo 3,60 F, eieren 0,18 F per stuk.

Er werd sinds lang gevraagd dat de restauraties, koffiehuisen en andere lokalen te Antwerpen later zouden mogen open blijven dan het door het Duits bestuur bepaalde uur, schrijft Antwerpsche Tijdingen. Er werden daartoe vergaderingen gehouden door groepen neringdoeners; enige hotels kregen verlof tot middernacht de verbruikers te bedienen en nu verleden week zouden over de honderd lokalen tot 11 uur (toentijd) hebben mogen openhouden mits betaling van 4 frank. Dit voordeel aan de betalende van de openhouderstol verleend, heeft niet lang geduurd; zaterdagavond was het reeds ingetrokken. Wij vernemen thans beter nieuws. De heer burgemeester, hoofd der politie, wil in de mate van billijkheid en ook met het oog op het behoud der goede orde, welke, sinds de bezetting der stad door het Duitse leger, niet eens gestoord werd, voldoen aan de wens van het algemeen. Einde van deze maand zal waarschijnlijk een besluit verschijnen waarover iedereen zal tevreden zijn.

De heer Kellenaers, die dezer dagen weer uit België te Leiden is teruggekeerd, heeft van zijn ervaringen het volgende medegedeeld:

De spionnenvrees in België bestaat nog steeds. Dit merkt men aan de affiches, die in alle treinen en aan de stations zijn aangeplakt. De inhoud daarvan is, vrij uit het Duits vertaald, als volgt:

“Ter bescherming tegen de vijandelijke spionnen, die, zoals blijkt, zich in groten getale op onze stations en in onze treinen ophouden,

is het aan alle tot het leger behorende personen, en vooral aan gewonden, streng verboden, mededelingen te doen omtrent de stellingen van de legers, troepenverplaatsingen en nieuwe formaties. Dit geldt in het bijzonder tegenover onbekende mannen en vrouwen.

Soldaten, wees voorzichtig in uw gesprekken. Laat u niet uithoren. Een enkel onbedacht woord kan aan vele van uw kameraden het leven kosten. Wanneer zich iemand aan u opdringt, meld dit dan aan spoorwegbeambten. De Duitse soldaat moet niet alleen voor het vaderland kunnen strijden, maar ook kunnen zwijgen.”

Te Dendermonde, zo deelde de heer Kellenaers mee, trof ik de bevolking nog in treuriger omstandigheden aan dan bij mijn vorig bezoek, veertien dagen geleden. Ware Amerika niet met de hoogst nodige levensmiddelen deze arme mensen te hulp gekomen, honderden van hen zouden de hongersnood zijn gestorven. Maar daar Amerika op het ogenblik bijna geheel België te verzorgen heeft, kan men begrijpen, dat de Amerikaanse hulp, hoe voortreffelijk ook georganiseerd, toch niet afdoende kan zijn. Een zeer achtbaar ingezetene van het zo zwaar geteisterde Dendermonde deelde mij mede, dat, zo de Amerikaanse hulp ook maar enige dagen mocht uitblijven, er geen bete broods meer zou zijn in het gehele arrondissement Dendermonde.

Als bewijs hoe dankbaar de bevolking Amerika dan ook is voor zijn hulp, kan blijken uit de volgende brief, die op initiatief van de bekende industrieel, de heer F. van Schoor, aan president Wilson is gezonden.

Dendermonde, 5 februari 1915.

De Verenigde Staten hebben het zo zwaar beproefde volk van het arrondissement Dendermonde, zonder onderscheid van klasse, van hongersnood bevrijd, gekleed en mild ondersteund!

Aan U hebben wij het voortbestaan te danken, van U bekwamen wij verzachting in het lijden!

Hulde en dank! Aller harten spreken lof en bieden een welgemeende erkentelijkheid aan voor de edele gevoelens, zo broederlijk geschonken en genoten.

Ter gelegenheid van de verjaring der onafhankelijkheid van Uw sublieme natie, wenst de bevolking van Dendermonde U een lange en heilvolle loopbaan, voorspoed en geluk aan Uw trouwe onderdanen.

Aanvaard, mijnheer de voorzitter, de blijken van onze hoogachting,

Met eerbied,

Frans van Schoor.

De brief bevat enkele duizenden handtekeningen. Hij is onderworpen aan het oordeel van de Duitse etappecommandant, die er onmiddellijk zijn goedkeuring aan hechtte.

20 februari 1915

Steun aan Belgische journalisten.

Ten behoeve van de door de oorlog noodlijdende Belgische journalisten, heeft het bestuur van de Belgische vereniging van journalisten in verschillende landen aan de zusterorganisaties steun verzocht. Hier te lande nam de Nederlandse Journalistenkring de

taak ter hand, om gelden voor dat doel bijeen te brengen. Er werd 2000 gulden bijeen gebracht.

De vereniging De Amsterdamse Pers besloot daarnaast tot een inzameling onder de Amsterdamse journalisten. Naar men ons mededeelt, heeft deze extra verzameling nog 510,60 gulden opgebracht.

21 februari 1915

Briefwisseling met België.

Al de voor Belgische plaatsen bestemde brieven en briefkaarten, onverschillig waar in het land gepost, worden door alle Nederlandse postkantoren naar Utrecht gezonden, en op het Utrechtse postkantoor verwerkt. Van Utrecht uit gaat de hele correspondentie naar Aken, nadat te Utrecht eerst is nagegaan, of alle stukken voldoen aan de eisen.

Daartoe zijn op het postkantoor te Utrecht enige ambtenaren aangewezen, die de gehele aanvoer van brieven en briefkaarten controleren en wat niet voor doorzending in aanmerking komt, terugsturen naar het kantoor van afzending. Wat aan de voorwaarden voldoet, gaat van Utrecht uit door naar Aken.

Ook de uit België aangevoerde post wordt voor het grootste gedeelte naar Utrecht gedirigeerd en daar uitgezocht en gedistribueerd over ons land.

22 februari 1915

Het moratorium in België.

Wolff's Bureau seint uit Berlijn:

Naar uit Brussel gemeld wordt, is bij besluit van de gouverneur-generaal in België de termijn, binnen welke wissels geprotesteerd moeten worden en andere dergelijke rechtsmaatregelen, waardoor het van kracht blijven van het agresrecht wordt verzekerd, moeten geschieden, verlengd tot 31 maart. Ook de bestaande bepalingen omtrent het opvragen van het tegoed bij bankinstellingen blijven tot die datum van kracht.

De Belgische Nationale Bank.

Men schrijft ons uit Brussel d.d. 19 dezer:

Op 22 februari zal de algemene vergadering van aandeelhouders van de Nationale Bank van België worden gehouden. De jaarlijkse balans zal in deze vergadering niet kunnen worden vastgesteld, daar de filialen in de provincie wegens de oorlogstoestand hun boeken niet konden afsluiten en dus ook geen verslag konden uitbrengen. Aandeelhouders zullen zich dus tevreden moeten stellen met enige mededelingen over de tegenwoordige toestand en over de toekomst van de instelling. Zoals bekend, heeft het Duitse gouvernement in België het privilege betreffende de uitgifte van bankbiljetten door deze instelling geschorst.

Van de uitkering van dividend is ditmaal natuurlijk geen sprake. De uitkering van het gegarandeerde dividend van 4 procent op de aandelen, in de statuten voorgeschreven, zal eveneens worden uitgesteld. Over 1913 heeft de Bank 170 F en over het eerste half jaar 1914 nog 85 F per aandeel uitgekeerd.

Te Antwerpen.

Men schrijft ons, d.d. 19 dezer:

De bakkers gaan reeds enige dagen van huis tot huis met een officiële aanschrijving, uit naam van de stadsoverheid en van de Amerikaanse commissie, om opgave te bekomen van het aantal bewoners, die zij te bedienen hebben. Van maandag a.s. af zal ieder van ons op niet meer dan 250 gram brood per dag recht hebben.

De huisvrouw meent dat het stilaan lastiger wordt, om de einden aan elkaar te knopen. Van de 15^e februari af wordt een nieuwe prijsregeling van het brood ingevoerd (zie verder daarover). Aardappelen kosten van 13 tot 14 frank per 100 kg en worden moeilijk te krijgen. Groenten zijn zeldzaam en duur: een witte kool kost nu 20 centen, vermicelli en havermout vindt ge haast niet meer. Voor vlees, vis en bier is er weinig verandering.

Ziehier het jongste burgemeesterlijk besluit betreffende het brood:

De burgemeester, herzien zijn besluiten van 4 en 11 augustus, van 10 november, van 17 december 1914 en van 20 januari 1915; willende alle misbruiken voorkomen, besluit:

Art. 1. Van heden af is de prijs van het brood vastgesteld: 1. Voor het wit of grauw brood van één kilogram op 44 centiemen; 2. Voor het wit en grauw brood van 500 gram of $\frac{1}{2}$ kilogram op 22 centiemen.

Art. 2. Alle broden moeten het merk "1 kg" of "1/2 kg" ingebakken dragen en hun gewicht moet in overeenstemming zijn met deze aanduiding.

Art. 3. Brood noch bloem mogen, onder geen voorwendsel, zonder bijzondere schriftelijke toelating, buiten de stad geleverd worden.

Art. 4. De handelaars, die boven de gestelde prijzen verkopen, zullen gestraft worden met gevangenisstraf van één maand tot 5 jaar en met een geldboete van 26 tot 500 frank, met mogelijke toepassing van art. 85 van het Belgisch strafwetboek.

Onafhankelijk van die straffen kunnen het brood en de bloem, die men bij de overtreder zou aantreffen, in beslag genomen en verbeurd verklaard worden.

Ten stadhuize van Antwerpen, de 15 februari 1915.

De Burgemeester,

Jan de Vos.

De economische toestand van België.

Brussel, 18 februari.

Te Luik is de algemene toestand niet noemenswaard verschillend van die in de overige delen van België. Het leven verloopt er kalm en eentonig; een enkele cinema, die bv. te Brussel of Gent nog enige afleiding bezorgt, zal men hier tevergeefs zoeken; alles blijft gesloten. Het sluitingsuur is te Luik op 9 uur (Belgische tijd) bepaald, behalve voor enkele Duitse koffiehuisen natuurlijk, voor welke dergelijke voorschriften niet schijnen te bestaan, en na dat uur mag niemand zich meer op straat vertonen, evenals dit bv. te Antwerpen is voorgeschreven.

Men roemt te Luik het optreden van burgemeester en wethouders ten zeerste. Ook te Seraing werkt het socialistisch gemeentebestuur op uitstekende wijze. De politie wordt te Luik uitgeoefend o.a. door nachtpatrouilles, welke deze, in België enige, eigenaardigheid hebben dat zij bestaan uit een politieagent, een burgerwacht en

een Duitse landstormman; dit systeem schijnt goed te werken. De gemeentefinanciën verkeren nog in vrij goede staat, al worden de mensen aangespoord hun belastingen te betalen en zijn de bons op de stadskas, welke op 1 maart zouden vervallen, tot 30 november verlengd. De gezondheidstoestand laat niets te wensen, besmettelijke ziekten komen niet voor.

Wat de toevoer van levensmiddelen betreft, zo is Luik er niet beter aan toen dan de andere steden van België, hetgeen opmerking verdient, daar men wellicht zou denken, dat de nabijheid der grenzen de toevoer zou vergemakkelijken, hetgeen niet het geval blijkt te zijn.

Brood is in een hoeveelheid van 250 gram per dag en per persoon te verkrijgen, tegen 40 centiem per kilo (dit is dezelfde prijs als in Brussel); petroleum was in den beginne, volgens maatstaf van 1 liter per gezin per week tegen 40 centiemen op het politiebureau te halen; nu is de prijs echter tot 1,40 F gestegen. Wit brood kost 1 frank per kilo.

Ook het varkensvlees is de laatste tijd aan prijsstijging onderhevig, spek kost 3 frank per kilo, terwijl de normale prijs 1,20 F minder is. Boter is niet te betalen, rundvet kost 2,20 F per kilo. De soepuitdeling bedroeg in de maand januari 45.000 porties.

Het provinciale comité der voeding werkt met een kapitaal van 900.000 F, verdeeld in aandelen van 100 F, waarop de gemeenten één tiende storten op de basis van een frank per inwoner.

Wat de nijverheid betreft, zo is stilliggen de regel. De fabriek van Cockerill werkt een beetje; enkele fabrieken van ontploffingsmiddelen zijn geopend, hetgeen de mijnindustrie ten goede komt. De mijn te Wandre werkt dan ook met 400 werklieden

vier dagen per week en voert vooral antraciet uit naar Nederland. Andere mijnen werken 4 tot 6 dagen op de twee weken. De wapenfabrieken zijn sedert het uitbreken van de oorlog gesloten en uit de grote fabriek van Herstal zijn de voornaamste machinerieën door de Duitsers naar Duitsland gevoerd.

Een te Brussel verschijnend blad geeft een overzicht van hetgeen in de provincie Limburg is tot stand gebracht, waaraan wij het volgende ontleen. Ook hier is een provinciale commissie gevormd met een kapitaal van 2 ½ miljoen frank, waarop 10 procent gestort moet worden, verder hebben de steden van het gewest een krediet van 250.000 F geopend en kan elk plaatselijk comité 5000 F lenen bij het Gemeentekrediet.

Op deze wijze is de nood gelenigd, welke in deze arme provincie hoog gestegen was. Immers ook hier staat de industrie geheel stil en de werklieden, die veel in de Luikse mijnen of in Nederland en Duitsland gingen werken, zijn nu gedwongen ledig te lopen. Ook het landbouwbedrijf heeft lange tijd stilgestaan, zodat vooral in de armere noordelijke delen der provincie de armoede groot was.

Aan dit alles is men nu in ruime mate tegemoet kunnen komen. Sedert 15 december, datum der eerste uitdeling, zijn er in Limburg meer dan 5 ½ miljoen kilo voedingsmiddelen aangekomen: er werkten 184 subcomités. Ter voorziening in de behoefte van veevoeder werden 200.000 kilo maïs uitgereikt. Voor kledingsstukken is 35.000 frank besteed en aan geldelijke hulp meer dan 130.000 frank. Een damescomité, dat over 20.000 F kan beschikken, deelt goed uit, waarvan de werkloze arbeidsters kleren maken, een zeker zeer aanbevelenswaardig middel om te helpen.

Zo ziet men dan op dit ogenblik in alle delen van België commissies, onder de directie van het nationale comité te Brussel, doen wat zij kunnen om de bevolking voor armoede te bewaren. Er is hier een werk van solidariteit tot stand gekomen, dat, al gaf het vooral in den beginne wel eens aanleiding tot kritiek, zeer zeker warme toejuiching en aanmoediging verdient.

Naar wij in de Gazet van Antwerpen lezen, is voortaan voor het postverkeer binnen België, benevens Duits en Frans, ook de Vlaamse taal toegelaten.

23 februari 1915

Luxemburg, 23 februari. Een verslag van de Amerikaans-Spaanse commissie van steun voor de Belgen meldt, dat tot de 3^e februari via Rotterdam 150.000 ton naar België zijn vervoerd. Er worden nog 55 scheepsladingen levensmiddelen verwacht.

De Belgische minister van spoorwegen heeft bekend gemaakt, dat van de salarissen over december slechts 2/3 zal worden uitbetaald.

Naar aanleiding van het bericht van onze correspondent te Antwerpen, volgens wie de Duitse postadministratie brieven in het Hollands naar Antwerpen doorlaat, zendt men ons een enveloppe waarin een in het Hollands geschreven brief heeft gezeten, die blijkens een stempel op de omslag teruggezonden is, omdat de "Sprache unzulässig" (taal ongeoorloofd) was.

Uit het land van Luik.

Men schrijft ons:

Enige dagen geleden hadden de Duitsers in alle gemeenten plakaten opgehangen met de mededeling van de grote

overwinning op de Russen, waarbij 52.000 gevangenen werden gemaakt en 40 kanonnen buitgemaakt. Nu hadden de jongens op één plaats van het eerste getal de 3 nullen doorgehaald en bij het tweede de 3 nullen geplaatst, waardoor dus 52 gevangenen en 40.000 kanonnen werden buitgemaakt. Op een andere plaats hadden ze er bij gezet: Ce sont des mensonges, en er een exemplaar van de Courier de la Meuse naast gehangen. Voor deze daad werden de inwoners van de gehele fortenkring gestraft. In plaats van om 10 uur moeten alle inwoners tot nader order om 7 uur binnen zijn.

Te Seraing, waar een bom gevallen was, werd de gemeente bovendien een boete van 50.000 mark opgelegd. De burgemeester weigerde deze te betalen zonder onderzoek; want hij was er van overtuigd, dat niemand uit het plaatsje dit gedaan had. Een dame verklaarde nu onder ede, dat zij gezien had, dat een Duitser, hetzij bij ongeluk, vergissing of moedwil, de bom uit de trein had geworpen. Naar we hoorden, is de boete nu kwijtgescholden.

De economische toestand van België.

Brussel, 20 februari.

Voor een goed begrip van het hier volgende, een episode uit de voor België zo belangrijke kwesties, welke het huurvraagstuk op dit ogenblik met zich mee brengt, ben ik genoodzaakt de lezers een artikel in herinnering te brengen, dat ik voor enkele weken (ochtendblad van 1 februari) aan ditzelfde onderwerp wijdde.

In bedoelde brief wees ik er op, dat een besluit van 20 november 1914, strekkend om het voor huurders die tengevolge van de oorlog verhinderd waren geweest van het gehuurde gebruik te maken, gemakkelijk te maken door aan art. 1722 van het Burgerlijk

Wetboek een bredere uitlegging te geven, bezwaren had ontmoet van de zijde der Belgische magistratuur en daarom door de Duitse overheden nog nader was uitgebreid op een wijze, die een bedenkelijk precedent vormde op de weg van willekeurige wetsuitlegging in het bezette gebied. Er werd dan, zoals men zich zal herinneren, afgekondigd, dat verbanning, verlating tengevolge van angst, opeising en onder de wapens roepen even zoveel gewettigde gevallen waren, waarin de huurder van zijn verplichtingen ontslagen werd, terwijl het nog steeds geldende recht (in art. 1722 B. W.) alleen sprak van verbreking van huur bij vernieling, geheel of gedeeltelijk, van het verhuurde.

Op de nieuwe weg, welke de Duitse overheid in België in deze materie schijnt te willen bewandelen, is nu een tweede, uit juridisch oogpunt eveneens bedenkelijke stap verder gezet door een besluit van 10 dezer, waarbij het verzet der Belgische magistraten en advocaten tegen een huns inziens onwettige interpretatie van art. 1722, welk verzet meermaals bij processen en in vonnissen tot uiting kwam, voorgoed een muilkorf is aangebonden. Dit nieuwe besluit van 10 februari, dat niet minder dan 20 artikelen telt en daardoor een der meest uitgebreide is, tot nu toe door het voorlopig bewind in België uitgevaardigd, bevat in hoofdzaak het volgende:

In het eerste artikel worden alle huurgeschillen in gemeenten met meer dan 20.000 zielen voor een arbitragerechtbank gebracht, zulks in afwijking met de daaromtrent geldende wettelijke bepalingen, volgens welke in België de vrederechter competent is voor zaken die 600 frank niet te boven gaan, de rechtbank van eerste aanleg waar het hogere bedragen geldt. Slechts in plaatsen van minder dan 20.000 inwoners blijft de vrederechter bevoegd. Deze arbitragehoven, te vestigen in elk kanton, zullen bestaan uit

de vrederechter van het kanton die tevens voorzitter is, een eigenaar en een huurder, als bijzitters (art. 2). Bijzitters moeten 30 jaar oud zijn, op de kiezerslijsten voorkomen, niet meer dan twee maanden afwezig zijn geweest tussen 2 augustus 1914 en 15 januari 1915. Staatsambtenaren, advocaten, procureurs, notarissen en deurwaarders kunnen geen bijzitters zijn (art. 3).

Een nieuwigheid wordt ingevoerd door art. 10, bepalend dat alle geschillen vallen onder de bevoegdheid van de arbitragehoven der kantons, waarbinnen het gehuurde zich bevindt, terwijl tot nu toe meest de woonplaats van de verhuurder de plaats was, waar zulke gevallen berecht werden. In een tweede alinea voegt voornoemd artikel nog toe dat alle dusdanige geschillen, op de dag van afkondiging van dit nieuwe besluit voor andere rechtbanken hangende, ex officio naar de arbitragehoven zullen worden gezonden. Beroep van de uitspraken der nieuwe gerechtshoven is, boven de 1000 frank, toegestaan op de rechtbanken van eerste aanleg (art. 11).

Art. 12 voert ook een nieuwigheid in de Belgische rechtspleging in door te bepalen dat alle werkzaamheden, bij een gewone procedure aan een deurwaarder toegewezen, nu door de griffier van de vrederechtbank worden verricht. Hij dient de aanvragen in, vervult de rol van griffier bij de arbitragehoven, roept partijen op drie dagen voor de zittingen.

Zeer belangrijk is art. 13, dat in zijn laatste alinea eenvoudigweg bepaalt: Advocaten en zaakwaarnemers van beroepen mogen (in de zaken waarover deze nieuwe verordening gaat) niet pleiten. De eerste alinea schrijft persoonlijk verschijnen der partijen voor; en uit het verband blijkt dus, dat zij zelf hun zaak te verdedigen zullen hebben. Zodoende wordt het lastige gedoe van advocaten, welke

het bestaande recht tegen de nieuwe Duitse verordeningen willen verdedigen, op eenvoudige wijze onmogelijk gemaakt.

Voorts zijn de volgende artikelen nog van belang. Belgische eigenaars kunnen niemand in rechte aanspreken inzake betaling van huishuur of verlating van het gehuurde, zolang zij niet voortdurend in België verblijven. Zij kunnen zich niet beroepen op contracten afgesloten na 2 augustus 1914 (art. 15).

Wanneer de huurder, door rechterlijk vonnis, uitstel van betaling der huurpenningen heeft verkregen, zal de verhuurder hem de huur niet kunnen opzeggen dan met machtiging van het arbitragehof of van de vrederechter, zolang de huurprijs de som van 600 frank niet overschrijdt. In dit geval zal de rechter de termijn van opzegging, overeengekomen tussen huurder en verhuurder, kunnen verlengen (art. 17).

De indagingen geschieden zonder kosten. Alle stukken der procedure zijn vrij van zegel- en registratierechten. Wanneer de waarde van het betwiste minder dan 1000 frank bedraagt, worden de vonnissen gratis geregistreerd (art. 19). Deze verordening treedt op 10 februari in werking (art. 20).

Van niet minder gewicht is de verordening van 3 februari, welke grondige wijziging inhoudt van het nog steeds geldende decreet van 10 vendémiaire jaar IV (2 oktober 1795), dat de verantwoordelijkheid van de gemeenten regelt in gevallen van plundering, diefstallen, enz. Dit decreet was, naar aanleiding van de in de eerste augustusdagen van het vorig jaar tegen Duitse personen en eigendommen gepleegde gewelddaden, plotseling van groot belang geworden, maar de procedure, daaraan verbonden, de Duitse overheden blijkbaar niet snel genoeg, zodat de

verordening van 3 februari bovengenoemd het decreet ophief en er de volgende bepalingen voor in de plaats stelde.

Het vaststellen der schade, alsmede de beslissing over de verplichting tot schadevergoeding, heet het in art. 4, geschiedt op aanvraag van de schadelijdende door een scheidsgerecht, dat voor zover er behoefte aan bestaat, voor elke provincie door het hoofd van bestuur bij de gouverneur-generaal (Verwaltungschef) samengesteld wordt.

Dit scheidsgerecht bestaat uit een voorzitter en twee bijzitters; eerstgenoemde wordt door de gouverneur-generaal benoemd, de ene bijzitter door de bestendige afvaardiging, de andere door de Präsident der Zivilverwaltung (voorzitter van het burgerlijk bestuur). De voorzitter moet de bekwaamheid voor het rechterambt bezitten (art. 2). Het scheidsgerecht regelt zelf zijn werkzaamheid en heeft het recht getuigen en deskundigen onder ede te ondervragen en hun ondervraging onder ede te bevelen (art. 3).

De Verwaltungschef kan op voorstel van de voorzitter van het scheidsgerecht in plaats van een bijzitter, die de gang van het verhoor op onbehoorlijke wijze belemmert of anderszins in strijd met zijn rechterlijke plichten handelt, een andere scheidsrechter benoemen (art. 4).

Beroep is op de beslissingen van het scheidsgerecht dat bij meerderheid van stemmen beslist, niet toegelaten; zij zijn terstond uitvoerbaar (art. 5).

Wanneer het scheidsgerecht tot een schadevergoeding veroordeelt, dan wordt deze door de voorzitter binnen drie dagen aan de president der Zivilverwaltung in Brabant overgemaakt,

welke ze binnen vijf dagen aan het veroordeelde bestuur doet mededelen. De gemeente moet dan het bedrag der schadevergoeding binnen tien dagen storten, op een plaats door de voorzitter der Zivilverwaltung aan te duiden (art. 6 en 7).

Het scheidsgerecht bepaalt de kosten van het geding, de voorzitter de vergoedingen aan leden van het scheidsgerecht en getuigen uit te keren (art. 8).

Aanspraken op schadevergoeding reeds bij andere rechtbanken ingediend, worden daaraan onttrokken en in de toestand waarin zij zich op het oogenblik bevinden, overgebracht bij het nieuwe scheidsgerecht (art. 9).

Uit beide nieuwe wetteksten ziet men dat de Duitse overheid niet schroomt, wanneer dit haar nuttig lijkt, ingrijpende wijzigingen tot stand te brengen, ook al moet zij daartoe de wetten van het land geheel naar haar hand zetten.

Jammer dat het nieuwe besluit, gisteren omtrent de paspoorten aangekondigd, niet wat meer van diezelfde geest is doortrokken. Het wordt ons met veel ophef bekend gemaakt, de gouverneur-generaal laat niet na ons te zeggen, dat hij er zelf zeer mee ingenomen is, maar op de keper beschouwd betekent dit nieuwe besluit, dat nu eens ten bate van de Belgen kon zijn, heel weinig; er wordt daarin met de ene hand teruggenomen, wat met de andere gegeven werd. Men zal dit zelf beoordelen.

Naast mijn verlangen, zo vangt het stuk aan, handel en verkeer in het land te doen herleven, is het mijn plicht, die mij noodzaakt, alle spionage van de vijand te doen ophouden en te beletten, dat Belgen, in staat de wapens te dragen, het land verlaten om zich bij de vijandelijke legers te voegen. Wanneer deze militaire plicht mij

noodzaakt zekere beperkingen op te leggen aan de bewegingen van het publiek, schuilt de schuld daarvan grotendeels bij dat gedeelte der bevolking, die voornoemde pogingen in de hand werkt.

Bijgevolg zie ik mij, tot mijn grote spijt, in de onmogelijkheid geplaatst de voorschriften af te schaffen, welke de paspoorten betreffen voor de provincies, die aan Nederland grenzen, met name in de provincie en de stellingen van Antwerpen, de provincie Limburg, het arrondissement en de stelling van Luik, het arrondissement Verviers, en eveneens in de streken, grenzende aan ons gevechtsfront, het arrondissement Doornik.

In alle andere delen van mijn gouvernement wens ik, vertrouwend op de goede trouw der bevolking, de belemmerende bepalingen in zake paspoorten op te heffen, behalve die, welke het autoverkeer betreffen.

Voor het deel van het land, dat onderworpen is aan de verplichting van paspoorten, wordt een verkeersbewijs (laisser-passer) ingesteld voor het verkeer per auto, spoorweg, buurtspoorweg, schip, rijtuig en voor voetgangers; deze laatsten slechts voor buiten een kring van 6 km buiten hun woonplaats. (Volgen dan enige nadere bepalingen over identiteitsbewijzen).

De bestaande voorschriften, betreffende het verkeer met het buitenland, het Etappengebied en het Operationsgebied blijven van kracht.

De toestand is dus in zoverre verbeterd, dat men bv. naar Bergen, Charleroi en die buurten zonder pas, maar met een toch nog te halen laissez-passer kan gaan. Voor Antwerpen, Luik, Gent, zelfs Mechelen, dat immers in de provincie Antwerpen ligt, blijft alles bij het oude. En, waar de zaak in plaats van verbeterd erger wordt

gemaakt, waar men vroeger zonder pas te voet kon reizen, wordt nu, schijnbaar achteloos, ook voor dit vervoermiddel (!) een laissez-passer geëist.

Toch vindt de gouverneur-generaal dat op deze wijze alles buitengewoon goed geregeld is:

Ik hoop, zegt hij, dat mijn pogingen, in het werk gesteld om handel en bedrijvigheid in het land te doen herleven, pogingen die getuigenis afleggen van mijn voortdurende zorgen voor het welzijn en de bloei van de bevolking, bij de overheden en het publiek die ontvangst en steun zullen ontvangen, welke ik er in het welbegrepen eigenbelang van allen van meen te mogen verwachten, en dat ik niet verplicht zal zijn de beperkende maatregelen, die ik heb afgeschaft, weer van kracht te doen zijn.